

REZUMATUL TEZEI DE ABILITARE

*Priorități vechi în contexte noi. Importanța studiilor biblice
pentru misiunea Bisericii și formarea religioasă a tinerilor*

întocmită de Pr. conf. dr. Cătălin VATAMANU,

Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă

Premisele cercetării Sfintei Scripturi sunt determinate de identificarea și analiza priorităților omului modern și ale axiologiei acestuia în contextele noi ale societății, din dorința de a da o soluție biblică necesității atât de invocate a transformării și înnoirii, la nivel personal, precum și comunitar, eclezial. De aceea, prin această teză de abilitare îmi propun să evidențiez importanța studiului biblic în context științific academic și, având ca fundament experiențe profetice veterotestamentare, să argumentez că teologia biblică nu trebuie să fie percepută doar ca știință, ci să înfățișeze și o altă dimensiune, cea contemplativă, de trăire a adevărului revelat.

Este adevărat că astăzi este nevoie, parcă mai mult ca oricând, de o teologie contextualizată, înrădăcinată adânc în divin și construindu-și coronamentul în secular, care să dea răspuns unor probleme noi ale societății în continuă și alertă mișcare. Răspunsul așteptat de societate trebuie transpus, plecând de la mărturia biblică, patristică și filocalică a Bisericii, în „vocea” inteligibilă, care atinge și atrage simțurile, „hainele de piele” (Fc 3, 21) ale oamenilor, transformându-le.

Răspunsul privind viitorul Teologiei ca știință nu poate fi așteptat sau căutat în viitor și nici măcar în prezent. Și viitorul, și prezentul sunt taine ale lui Dumnezeu manifestat în timp și fac parte din istoria mântuirii omului, începută la creație. De aceea, dacă vrem să cunoaștem ce ne va oferi viitorul trebuie să înțelegem trecutul, iar dacă discutăm de viitorul Teologiei, trebuie să ne întoarcem la fundamentul ei, care este cuvântul lui Dumnezeu revelat în Scriptura Sfântă. Recursul la descoperirea divină în textul Vechiului Testament este absolut necesar și poate fi astăzi și în viitor, la rândul lui, revelator.

În acest demers, cercetarea textului revelat al Scripturii joacă un rol fundamental. Pe de o parte, astăzi este nevoie de o cercetare biblică pregătită să examineze profund contextele problemelor societății moderne și să dea răspunsuri la întrebări, îngrijorări, temeri și neliniști personale sau comunitare. Pe de altă parte, preocupat prea mult de propriul bine, omul modern, autonom și autosuficient, trebuie să fie „provocat” să descopere cheia de rezolvare a problemelor actuale sau de viitor în Scripturile cele Vechi, mai ales pentru că acelea par pentru el „învechite”,

neactuale. Precum Scriptura nu se interpretează singură, doar prin sine (*sola Scriptura*) – după cum și focul trebuie provocat, ațâțat și păstrat –, astfel și teologia biblică nu trebuie să fie doar provocată, ci și să provoace.

Educația religioasă nu este astăzi vreun deziderat personal sau instituțional, ci împlinirea unui testament al înaintașilor noștri, împlinirea unei vocații, nu doar învățătoarești, ci chiar sacerdotale, sfinte. Educația religioasă izvorăște din istoria noastră veche, din creștinismul nostru apostolic; ea este, dintotdeauna, o lucrare misionară a întregii Biserici, laici și clerici deopotrivă. Educația religioasă și învățământul teologic, seminarial sau academic, constituie, unitar, acel edificiu absolut necesar societății, care, folosind rațiunile structurale științifice, se diferențiază de celelalte așezăminte ca nouă zidire „întru dreptate și în sfințenia adevărului” (*Efes 4, 24*), „căci orice casă e zidită de cineva, iar Ziditorul a toate este Dumnezeu” (*Evr 3, 4*).

Din punct de vedere al metodei de lucru, abordarea diferitelor tematici veterotestamentare a implicat traducerea textelor sacre, cercetarea bibliografiei, a literaturii sursă, a studiilor fundamentale ș.a.. Dintre metodele de lucru folosite menționez: traduceri de texte, studiul pe text (în cazul textelor ebraice), studiul comparativ, traducerea textelor talmudice din limbile engleză sau germană, analiza termenilor cheie. Prin mijloacele analizei textuale, această lucrare de abilitare își propune să reliefeze o înțelegere clară, neechivocă, a textelor biblice. De asemenea, abordarea diferitelor aspecte biblice, exegetice și istorice este necesară pentru dezvoltarea unei hermeneutici aplicate textelor veterotestamentare, pentru înțelegerea vieții, religiei și culturii ebraice.

În ceea ce privește obiectivitatea cercetării, folosirea diverselor metode științifice de cercetare, specifice investigației biblice teologice, dau credit proiectului. În primul rând, atunci când cercetarea filologică a fost necesară, am apelat la traducerea din limba ebraică a textelor sursă și la delimitarea terminologică în context biblic. Abilitățile de traducere și analiză a textului sfânt au fost dovedite, în special, prin traducerea din limba ebraică a textului *Ieșirea 32-40*, în cadrul grupului de cercetare „The Bible in Linguistic Context: Introduction to Biblical Hebrew”, de la New Europe College – Institute for Advanced Study, București. Pentru interpretarea teologică a textelor am folosit metoda exegetică, prin intermediul căreia au fost analizate diferite aspecte de teologie veterotestamentară, așa cum acestea au reieșit din textul revelat al Scripturii ebraice. Apoi, în al treilea rând, metoda analizei teologice și istorice a urmărit conturarea unei teologii veterotestamentare, din care am reliefat, cu predilecție, importanța actului educării, rolul pedagogiei divine și al intervenției lui Dumnezeu în istoria orizontală a creației.

În această Teză de abilitare mi-am propus să evidențiez principalele rezultate științifice originale publicate și alte realizări profesionale publice pe care le-am realizat în cercetarea științifică și în activitatea didactică, după conferirea titlului de doctor, în 2010, în domeniul de doctorat Teologie. Astfel, lucrarea este constituită din două mari capitole: I. Realizările științifice,

profesionale și academice pe direcții tematice disciplinare și interdisciplinare; și II. Planuri de evoluție și dezvoltare a propriei cariere universitare (direcții didactice și de cercetare).

Primul capitol, „Realizările științifice, profesionale și academice pe direcții tematice disciplinare și interdisciplinare”, are în vedere, mai întâi, „Contribuții originale pe teme fundamentale de cercetare veterotestamentară” (I.1). Plecând de la faptul că tema de cercetare doctorală a fost în arealul Vechiului Testament și al limbii ebraice biblice, cu titlul „Educația la poporul ales”, acest prim subcapitol reliefează cu prioritate contribuțiile științifice originale pe tematica educației biblice și apoi contribuțiile originale privind familia în Israelul biblic, accentul fiind pus pe importanța tematicii pentru misiunea Bisericii în contemporaneitate.

Relevante pentru dezvoltarea academică sunt contribuțiile originale de Hermeneutică biblică (I.2). Evidențiind în această lucrare studiile despre sensul biblic și rolul imaginii în a comunica glasul aniconic al lui Dumnezeu, am considerat ca fiind de maximă relevanță pentru această cercetare tematica „Limbajul metaforic și simbolic – modalitate de descoperire a revelației lui Dumnezeu în Vechiul Testament”. Patru teme abordate în această cheie a Hermeneuticii biblice sunt aici sintetizate: Lumina lui Dumnezeu în tradiția ebraică; Semnificația grădinii Edenului pentru antropologia veterotestamentară; Metafora „femeii ca proprietate” în cercetarea biblică; Vinul – Dar al lui Dumnezeu și Euharistie a creației. Acest subcapitol se încheie cu necesare contribuții originale de hermeneutică patristică și filocalică.

De maxim interes pentru dezvoltarea temelor fundamentale de cercetare biblică este pentru mine Teologia Vechiului Testament. Contribuțiile originale publicate în acest areal științific (I.3) au în vedere: Revelația și tăcerea în actul comunicării dintre Dumnezeu și om; monoteismul biblic; Antropologia veterotestamentară; regalitatea biblică; războiul, în contextul teologiei veterotestamentare; retorica judecății divine.

Un subcapitol aparte, ce are ca obiectiv contextualizarea și actualizarea mesajului biblic revelat, este „I.4. Contribuții originale de Teologie biblică aplicată în viața Bisericii”. Dacă prima dintre tematicile de cercetare aduce în prim-plan lucrarea Tainelor Bisericii în viața credincioșilor, sub titlul „Sfintele Taine ale Spovedaniei și Euharistiei, ca experiențe liturgice izvorâte din cunoașterea Sfintei Scripturi”, următoarele abordări sunt rezultatul experiențelor imediate de viață, ca urmare a interogațiilor pe care comunitatea le-a lansat în momente dificile, precum migrația și locuirea în diaspora, pandemia și carantina. Alte articole publicate în periodicele bisericesti au fost grupate pe teme de teologie vetero- și neotestamentară.

Capitolul al doilea: „Planuri de evoluție și dezvoltare a propriei cariere universitare”, va reliefa direcțiile didactice și de cercetare pe care mi le propun spre realizare. După prezentarea obiectivelor generale, ale activității didactice și ale activității de cercetare, am prezentat sintetic

experiența mea profesională în domeniul de expertiză, ca o dovadă a exigențelor continue de performanță în cadrul academic teologic, în misiunea și viața Bisericii.

Planurile de evoluție și dezvoltare a activității didactice (II.3) și de cercetare (II.4) pleacă de la descrierea activității didactice, din 2011 și până în prezent, și de cercetare (începând cu studiile doctorale) se concentrează pe ceea ce îmi propun să realizez cu studenții Facultății de Teologie Ortodoxă din Iași, la nivel didactic, de cercetare și extracurricular. Experiența de studii în Germania, la Universitatea „Martin Luther” Halle-Wittenberg, m-a format în această direcție centrată pe student și pe învățarea prin experiență, încât la Iași am replicat astfel de experiențe academice la nivel didactic și de cercetare, prin constituirea Programului de cercetare BIBLIA și Exerciții de limbă ebraică biblică, extracurricular. Având deja o bază consistentă de resurse umane – studenți, masteranzi, doctoranzi, colegi profesori – și resurse materiale (în special biblioteca organizată în catedra de Teologie biblică), sunt foarte încrezător în dezvoltarea și corelarea activității didactice și de cercetare (II.5).

Ultimul subcapitol al tezei este un memoriu privind vizibilitatea și receptarea propriilor contribuții academice, cu referințe despre teza de doctorat și citări ale propriilor lucrări științifice.

Întrucât întreaga teză de abilitare se constituie într-o concluzie academică a activității personale, didactice și de cercetare, am găsit potrivit să adresez tuturor celor care m-au sprijinit, academic și duhovnicesc, în acest demers de realizare a tezei de abilitare o „Concluzie euharistică”, în care am așezat smerita mea recunoștință și prețuire.

Văzută per ansamblu, cred că teza de abilitare indică evoluția carierei mele academice, științifice și profesionale, precum și direcțiile principale de dezvoltare a acesteia, în contextul global al realizărilor științifice semnificative și de actualitate din domeniul de specialitate. Având în vedere și scopul acestui demers academic, de abilitare în domeniul Teologie, de accedere în colectivul Școlii doctorale a Facultății de Teologie Ortodoxă din Iași, de îndrumare și coordonare academică a doctoranzilor, consider că teza reliefează capacitatea de a coordona echipe de cercetare, de a organiza și gestiona activități didactice, de explicare și facilitare a învățării și cercetării, spre împlinirea obiectivelor universitare și duhovnicești, în lucrarea misionară a Bisericii.

Iași, 17 septembrie 2024

Pr. conf. dr. Cătălin VATAMANU